

HØJESTERETS DOM

afsagt fredag den 25. februar 2022

Sag BS-19432/2021-HJR
(2. afdeling)

A
(advokat Helle Hald, beskikket)

mod

T
(advokat Hanne Rahbæk, beskikket)

I tidligere instanser er afsagt dom af Retten i Nykøbing Falster den 25. juni 2020 (1-2175/2020) og af Østre Landsrets 11. afdeling den 9. september 2020 (S-1876-20).

I pådømmelsen har deltaget fem dommere: Jens Peter Christensen, Henrik Waaben, Michael Reklings, Hanne Schmidt og Oliver Talevski.

Sagen er behandlet skriftligt, jf. retsplejelovens § 387.

Påstande

Appellanten, A, har nedlagt påstand om, at indstævnte, T, skal betale 100.000 kr., subsidiært et beløb, der er højere end 35.000 kr., med procesrente fra den 12. juni 2020.

T har påstået stadfæstelse, subsidiært betaling af et mindre beløb end påstået af appellanten.

Sagsfremstilling

Ved anklageskrift af 20. april 2020 blev der rejst tiltale mod T for principalt voldtægt efter straffelovens § 216, stk. 1, nr. 2, 2. led, og blufærdighedskrænkelser efter straffelovens § 232,

”...ved natten mellem den 5. juli 2019 kl. 23.30 og den 6. juli 2019 kl. 07.00 i hytte nr. ..., Lalandia, Lalandia Centret 1, Rødby, at have befølt og skaffet sig samleje med A, der som følge af træthed og beruselse, sov og befandt sig i en tilstand, hvor hun var ude af stand til at modsætte sig handlingen, idet tiltalte tog As shorts og underbukser af, hvorpå han, mens han lå bag ved hende, befølte hende på brystet og i skridtet, ligesom han indførte sit lem i hendes skede, alt hvorved A vågnede op og flyttede sig, alt hvilket var egnet til at krænke blufærdigheden”.

T blev ved byrettens dom af 25. juni 2020 fundet skyldig i den principale tiltale efter anklageskriftet. Han blev straffet med fængsel i 1 år og 2 måneder og pålagt at betale en tortgodtgørelse på 35.000 kr. til A med procesrente fra den 12. juni 2020. Det hedder i dommens præmisser bl.a.:

”Retten lægger den af A afgivne forklaring, der forekommer sikker, præcis og detaljeret, og som til dels støttes af såvel tiltaltes forklaring som af de af vidnerne B, C, D samt E afgivne forklaringer, til grund.

Retten finder det herefter bevist, at A, som havde indtaget en større mængde vin, som følge af beruselse og træthed sov og således befandt sig en i tilstand, hvor hun var ude af stand til at modsætte sig handlingen, hvorefter tiltalte tog hendes tøj af og befølte hende og kortvarigt havde samleje med hende som beskrevet i anklageskriftet.

Det er derfor bevist, at tiltalte er skyldig i den principale del af tiltalen.

Straffen fastsættes til fængsel i 1 år og 2 måneder, jf. straffelovens § 216, stk. 1, nr. 2, 2. led, og § 232, 1. pkt.

Retten har ved strafudmålingen lagt vægt på, at udgangspunktet for en lovovertrædelse som den foreliggende er 1 år og 2 måneder, og at der ikke foreligger hverken formildende eller skærpende omstændigheder, der medfører, at udgangspunktet bør fraviges.

Efter retsformandens bestemmelse tages erstatningspåstanden til følge som nedenfor bestemt, idet der tilkendes tort med 35.000 kr. Der er herved lagt vægt på, at tort for den pågældende type lovovertrædelse tidligere blev fastsat i størrelsesordenen 20-25.000 kr., men at der ved lov nr.

140 af 28. februar 2018 skete en forhøjelse med 1/3. Øvrige erstatningsposter henvises til behandling ved Erstatningsnævnet eller evt. civilt søgsmål, idet kravet vedrørende svie og smerte ikke er tilstrækkeligt dokumenteret, og da det er uklart, i hvilket omfang behandlingsudgifterne alene relaterer sig til den omhandlede hændelse.”

Ved landsrettens dom af 9. september 2020 blev byrettens dom stadfæstet med følgende begrundelse:

”Af de grunde, der er anført i dommen, og henset til, at As forklaring tillige understøttes af den sms-korrespondance, som hun har haft med sine venner efter episoden, og at A den 24. juli 2019 henvendte sig på Center for Seksuelle Overgreb på Rigshospitalet, findes tiltalte skyldig i den principale del af tiltalen.

Straffen findes af de grunde, der er anført af byretten, passende.

De juridiske dommere tiltræder af de grunde, der er anført af byretten, at A skal tilkendes en godtgørelse for tort på 35.000 kr., og at øvrige erstatningskrav henskydes til behandling ved Erstatningsnævnet eller civilt søgsmål.

Landsretten stadfæster derfor dommen.”

Retsgrundlag

Straffeloven

Forud for lov nr. 633 af 6. december 2013 havde straffelovens § 216, stk. 1 og 2, følgende ordlyd:

”§ 216

Den, der tiltvinger sig samleje ved vold eller trussel om vold, straffes for voldtægt med fængsel indtil 8 år. Med vold sidestilles hensættelse i en tilstand, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen.

Stk. 2. Straffen kan stige til fængsel i 12 år, hvis voldtægten har haft en særlig farlig karakter eller der i øvrigt foreligger særligt skærpende omstændigheder.”

Ved lov nr. 633 af 6. december 2013 fik straffelovens § 216, stk. 1-3, følgende ordlyd:

”§ 216

For voldtægt straffes med fængsel indtil 8 år den, der

- 1) tiltvinger sig samleje ved vold eller trussel om vold eller
- 2) skaffer sig samleje ved anden ulovlig tvang, jf. § 260, eller med en person, der befinder sig i en tilstand eller situation, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen.

Stk. 2. For voldtægt straffes med fængsel indtil 12 år den, der har samleje med et barn under 12 år.

Stk. 3. Straffen kan stige til fængsel i 12 år, hvis voldtægten har haft en særlig farlig karakter eller der i øvrigt foreligger særligt skærpende omstændigheder.”

Som det fremgår, blev den tidligere straffelovs § 216, stk. 1, videreført, jf. navnlig stk. 1, nr. 1. Som noget nyt blev voldtægtsbestemmelsen udvidet til også at omfatte forhold, der tidligere var reguleret i andre bestemmelser i straffeloven, jf. stk. 1, nr. 2, og stk. 2.

Om ændringerne hedder det i forarbejderne bl.a. (Folketingstidende 2012-13, tillæg A, lovforslag nr. L 141, s. 49 ff.):

”Til nr. 8 (§ 216)

Det foreslås at udvide bestemmelsen om voldtægt i straffelovens § 216 til også at omfatte anden ulovlig tvang (gældende § 217), udnyttelse af, at forurettede befinder sig i en tilstand eller situation, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen (gældende § 218, stk. 2 (udnyttelse af tilstand), og § 232 (udnyttelse af situation) og samleje med et barn under 12 år (gældende § 222, stk. 2, 1. led, jf. stk. 1).

Det forudsættes som noget nyt, at ”samleje” fremover også omfatter analt samleje, dvs. hel eller delvis indføring af penis i anus (såvel mellem personer af samme køn som mellem personer af forskelligt køn).

...

Det foreslås uændret, at tiltvingelse af samleje ved vold eller trussel om vold straffes som voldtægt, jf. forslaget til § 216, stk. 1, nr. 1. Der er ikke tilsigtet nogen ændringer i, hvad der skal forstås ved ”tiltvingelse ved vold eller trussel om vold”. Bestemmelsen vil således uændret bl.a. omfatte også mildere former for vold og også den blotte fastholdelse.

Det foreslås uændret, at tiltvingelse af samleje ved at hensætte en person i en tilstand, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen, straffes som voldtægt. Dette er indeholdt i det foreslåede § 216, stk. 1, nr. 2, 2. led, om at skaffe sig samleje med en person, der befinder sig i en tilstand eller situation, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen.

Denne del af voldtægtsbestemmelsen har uændret kun selvstændig betydning, hvis hensættelsen af forurettede i den hjælpeløse tilstand er sket på anden måde end ved vold. Er det sket ved vold, er der allerede som følge af voldsanvendelsen tale om voldtægt.

For disse former for voldtægt, som viderefører den gældende § 216, foreslås uændret en normalstrafferamme på fængsel indtil 8 år og en skærpet strafferamme på fængsel indtil 12 år. I de tilfælde, som er omfattet af den gældende § 216, er der ikke tilsigtet nogen ændringer i anvendelsesområdet for normalstrafferammen og den skærpede strafferamme eller i strafudmålingen i forhold til i dag.

...

Det foreslås, at strafferammen for forhold, som i dag er omfattet af straffelovens § 217 eller § 218, stk. 2, skal være den samme som efter den gældende § 216 om voldtægt, dvs. en normalstrafferamme på fængsel indtil 8 år en skærpet strafferamme på fængsel indtil 12 år. Det samme gælder de foreslåede udvidelser til forhold inden for ægteskab og til at skaffe sig samleje med en person, der befinder sig i en situation, hvor den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen.

...

Det forudsættes med forslaget, at straffen for forhold, der i dag er omfattet af straffelovens § 218, stk. 2, skærpes. Det forudsatte strafniveau vil også gælde for forhold inden for ægteskab, der som noget nyt foreslås omfattet af bestemmelsen om udnyttelse af forurettede hjælpeløse tilstand.

Der lægges med forslaget op til, at udgangspunktet for strafudmålingen for et enkeltstående fuldbyrdet tilfælde af at skaffe sig samleje med en person, der befinder sig i en tilstand, hvor den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen, fremover skal være 8 måneders fængsel. Hvis gerningsmanden har hensat forurettede i en tilstand, hvor denne ikke var i stand til at modsætte sig handlingen, uden at gerningsmanden dog har gjort det med forsæt til at skaffe sig samleje, vil der dog ved strafudmålingen fremover skulle tages udgangspunkt i et

højere niveau, som afspejler, at forholdet nærmer sig voldtægt (kontaktvoldtægt).”

Ved lov nr. 635 af 8. juni 2016 blev der i straffelovens § 216 – som stk. 4 – indsat følgende bestemmelse:

”Stk. 4. Ved fastsættelsen af straffen skal der lægges vægt på den særlige krænkelse, der er forbundet med lovovertrædelsen.”

Det fremgår af forarbejderne til lovændringen bl.a. (Folketingstidende 2015-16, tillæg A, lovforslag nr. L 98, s. 9 f.):

”Til nr. 2.

...

Der lægges med forslaget nærmere op til, at der sker en generel forhøjelse af strafudmålingsniveauet for tiltvingelse af samleje ved vold eller trussel om vold (§ 216, stk. 1, nr. 1) eller ved hensættelse af forurettede i en tilstand, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen (omfattet af § 216, stk. 1, nr. 2, 2. led), og for samleje med et barn under 12 år (§ 216, stk. 2) med gennemgående 1 år i forhold til det gældende straffniveau. Det betyder eksempelvis, at udgangspunktet for strafudmålingen for en enkeltstående fuldbyrdet overfaldsvoldtægt eller for et enkeltstående fuldbyrdet samleje med et barn under 12 år vil være 3 år og 6 måneders fængsel, hvis der ikke foreligger andre skærpende omstændigheder. Det betyder også, at udgangspunktet for strafudmålingen for et enkeltstående fuldbyrdet samleje i andre sager om voldtægt ved vold eller trussel om vold – hvis der ikke foreligger andre skærpende omstændigheder – vil være fra ca. 2 år og 6 måneders fængsel til op mod 3 års fængsel.

Der lægges med forslaget endvidere op til, at der sker en generel forhøjelse af strafudmålingsniveauet for at skaffe sig samleje ved ulovlig tvang, jf. § 260, eller med en person, der befinder sig i en tilstand eller situation, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen (§ 216, stk. 1, nr. 2), med gennemgående 6 måneder i forhold til det gældende straffniveau. Eksempelvis vil udgangspunktet for strafudmålingen for et enkeltstående fuldbyrdet samleje med en person, der befinder sig i en tilstand, hvor den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen, være 1 år og 2 måneder. Tilfælde, hvor gerningsmanden med forsæt til samleje har hensat offeret i en tilstand, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen, er dog som nævnt i stedet omfattet af den foreslåede forhøjelse på gen-

nemsnitligt 1 år i forhold til det hidtidige straffniveau, idet sådanne tilfælde forsat bør straffes på linje med voldtægt ved vold eller trussel om vold.

Det bemærkes, at der som følge af de mange forskelligartede forhold omfattet af straffelovens § 216 er en meget stor variation i straffene for voldtægt, og at der efter omstændighederne vil være grundlag for at udmåle straffe, som ligger væsentligt over de udgangspunkter for strafudmålingen for voldtægt, der lægges op til med lovforslaget. Der vil f.eks. i almindelighed som hidtil være grundlag for at udmåle en skærpet straf, hvis der som led i voldtægten er udøvet betydelig vold, hvis voldtægten er begået over for et barn, hvis voldtægten har strakt sig over længere tid eller er begået af flere gerningsmænd, eller hvis gerningsmanden er trængt ind i et privat hjem og her begår voldtægt. Der vil omvendt i almindelighed være grundlag for at udmåle en lavere straf end de angivne udgangspunkter, hvis der f.eks. er tale om andet seksuelt forhold end samleje (§ 225) eller om forsøg.

Strafudmålingen vil således fortsat bero på domstolenes konkrete vurdering i det enkelte tilfælde af samtlige omstændigheder i sagen, og det angivne straffniveau vil derfor kunne fraviges i op- eller nedadgående retning, hvis der i den konkrete sag foreligger skærpende eller formildende omstændigheder, jf. hermed de almindelige regler om straffens fastsættelse i straffelovens kapitel 10.”

Straffelovens § 216, stk. 1, blev ændret ved lov nr. 2208 af 29. december 2020, der trådte i kraft den 1. januar 2021, dvs. efter gerningstidspunktet i straffesagen mod T. Bestemmelsen har i dag følgende ordlyd:

”§ 216

For voldtægt straffes med fængsel indtil 8 år den, der har samleje med en person, der ikke har samtykket heri.”

Det fremgår af bemærkningerne i lovforslaget (Folketingstidende 2020-21, tillæg A, lovforslag nr. L 85, s. 15 f.), at der med lovforslaget ikke blev tilsigtet nogen ændring i kriminaliseringen af de forhold, som allerede var strafbare som voldtægt efter den dagældende bestemmelse i straffelovens § 216, stk. 1, og at det var forudsat, at der i de tilfælde, der var omfattet af den dagældende voldtægtsbestemmelse, ved udmåling af straffen skulle tages udgangspunkt i de hidtil gældende straffniveauer. For de forhold, der blev omfattet af den foreslåede nykriminalisering af samleje med en person, som ikke samtykker, blev det foreslået, at udgangspunktet for strafudmålingen for et enkeltstående fuldbyr-det tilfælde af samleje – i de groveste tilfælde – skulle være fængsel fra 2 år og 6 måneder op mod 3 år.

Som nævnt følger det af straffelovens § 216, stk. 2, at den, der har samleje med et barn under 12 år, straffes for voldtægt med fængsel indtil 12 år. Denne bestemmelse blev ændret ved lov nr. 226 af 15. februar 2022, som træder i kraft den 1. marts 2022, således at den, der er fyldt 22 år og har samleje med et barn under 15 år, tillige straffes for voldtægt med fængsel indtil 12 år. Straffelovens § 216, stk. 2, vil efter lovændringens ikrafttræden have følgende ordlyd:

”For voldtægt straffes med fængsel indtil 12 år den, som har samleje med et barn under 12 år. På samme måde straffes den, som er fyldt 22 år og har samleje med et barn under 15 år.”

Det fremgår af forarbejderne (Folketingstidende 2021-22, tillæg A, lovforslag nr. L 78, pkt. 2.1.3), at forslaget til indsættelse af 2. pkt. i straffelovens § 216, stk. 2, vil betyde, at de tilfælde, hvor en person, der er fyldt 22 år, har samleje med et barn under 15 år og har forset med hensyn hertil, fremover vil skulle straffes for voldtægt med fængsel indtil 12 år. Sådanne tilfælde vil altså fremover ikke som hidtil skulle straffes efter bestemmelsen i straffelovens § 222. Det fremgår endvidere af forarbejderne, at straffen for overtrædelse af den nye bestemmelse forudsættes skærpet med en tredjedel i forhold til den straf, der ville blive fastsat af domstolene efter den dagældende praksis for overtrædelse af straffelovens § 222.

Erstatningsansvarsloven

Erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1 og 2, er sålydende:

”§ 26

Den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person, skal betale den forurettede godtgørelse for tort.

Stk. 2. Ved fastsættelsen af godtgørelsen kan det tillægges vægt, at krænkelsen er begået ved en forbrydelse, der har indebåret en overtrædelse af bestemmelser i straffelovens kapitel 23 eller 24, herunder at krænkelsen er begået over for en person under 18 år. ...”

Bestemmelsen i erstatningsansvarslovens § 26, stk. 2, blev indsat ved lov nr. 436 af 7. juni 2001 og blev nyaffattet ved lov nr. 140 af 28. februar 2018.

Det fremgår af forarbejderne til lovændringen i 2018 bl.a. (Folketingstidende 2017-18, tillæg A, lovforslag nr. L 31, s. 10 ff.):

”2.3. Forhøjelse af tortgodtgørelse i sager om seksuelle krænkelser

2.3.1. Gældende ret

...

2.3.1.3. Efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 2, kan der ved fastsættelsen af godtgørelsens størrelse lægges vægt på, om der er tale om en overtrædelse af straffelovens kapitel 23 om forbrydelser i familieforhold, f.eks. incest, eller kapitel 24 om seksualforbrydelser, f.eks. voldtægt.

Bestemmelsen i erstatningsansvarslovens § 26, stk. 2, blev indsat ved lov nr. 463 af 7. juni 2001 og finder anvendelse på forhold begået efter den 1. januar 2002. Det fremgår af bemærkningerne til bestemmelsen, at ændringen som udgangspunkt skulle føre til en fordobling af godtgørelsesbeløbene i forhold til det hidtidige niveau, jf. Folketingstidende 2000-01 (2. samling), tillæg A, side 3521.

Gældende ret vedrørende tortgodtgørelse før lovændringen blev i det pågældende lovforslags bemærkninger beskrevet således:

”Det aktuelle udmålingsniveau kan i hovedtræk beskrives således, at der i »normale« tilfælde af fuldbyrdet voldtægt ydes en godtgørelse på 30.000 kr. Ved meget grove tilfælde kan godtgørelsen stige op til 35.000 kr. og i ganske særlige tilfælde (f.eks. hvis flere gerningsmænd har deltaget) op til 40.000-45.000 kr. eller højere. Ved forsøg på voldtægt er godtgørelsen normalt på 15.000-20.000 kr., bl.a. afhængigt af, hvor langt gerningsmanden er kommet i sit forsøg på at tiltvinge sig samleje med ofret, samt forholdets grovhed i øvrigt. Ved incest med mindreårige udmåles tortgodtgørelsen som regel til mindst 10.000 kr., efter omstændighederne dog til et noget højere beløb.”

Udgangspunktet for tilkendelse af tortgodtgørelse er efter lovændringen i 2001, at forurettede ved forsøg på voldtægt tilkendes en godtgørelse i størrelsesordenen 30.000-40.000 kr. Ved fuldbyrdet voldtægt er udgangspunktet, at forurettede tilkendes en godtgørelse for tort i størrelsesordenen 60.000 kr., der i meget grove tilfælde kan stige til 70.000 kr., og i ganske særlige tilfælde kan stige til 80.000-90.000 kr. eller højere. Endvidere udmåles der mindst 20.000 kr. i tortgodtgørelse i sager om incest mod mindreårige.

...

2.3.2. *Justitsministeriets overvejelser*

...

2.3.2.1. Vurderingen af, på hvilket specifikt niveau tortgodtgørelserne i sager om seksuelle krænkelser bør ligge, for at de opleves som rimelige,

er særdeles vanskelig at foretage, idet den tort, der er lidt, ikke kan opgøres i et bestemt pengebeløb. Det er således i sidste ende et politisk spørgsmål, hvilket generelt niveau godtgørelserne bør ligge på.

Niveauet for godtgørelsen afspejler de enkelte overtrædelsers grovhed, og niveauet for tortgodtgørelse for bestemte seksuelle krænkelser kan således ikke vurderes isoleret fra niveauerne for tortgodtgørelser for andre seksuelle krænkelser. Isolerede ændringer af niveauet for tortgodtgørelse i forhold til enkelte krænkelser bør således foretages under hensyntagen til niveauerne for andre krænkelser for at undgå, at der opstår en ubalance i forhold til godtgørelsesniveauet i andre sager.

...

2.3.2.4. Justitsministeriet er endvidere af den opfattelse, at der bør ske en generel forhøjelse af tortgodtgørelsesniveauerne i sager om seksuelle krænkelser. Vurderingen af, på hvilket specifikt niveau tort og krænkel-sesgodtgørelser bør ligge, for at de opleves som rimelige, er som nævnt vanskelig at foretage, idet den tort eller krænkel-se, der er lidt, ikke kan opgøres i et bestemt pengebeløb. Det er således i sidste ende et politisk valg, hvilket niveau tortgodtgørelserne bør ligge på.

Henset til at niveauerne ikke har været reguleret i 15 år, er det Justitsministeriets opfattelse, at tortgodtgørelsesniveauet for alle seksuelle krænkelser bør forhøjes med ca. 1/3 i forhold til det niveau, der er forudsat i bemærkningerne til lov nr. 963 af 7. juni 2001, som er gengivet ovenfor under pkt. 2.3.1.3. Herved tages der bl.a. hensyn til den lønudvikling, der har været i denne periode.

Herudover finder Justitsministeriet, at godtgørelsesniveauerne i sager om fuldbyrdet voldtægt bør forhøjes med yderligere ca. 1/3 for at afspejle disse overtrædelsers særligt alvorlige karakter. Tortgodtgørelsen i en sag om fuldbyrdet voldtægt bør således som udgangspunkt være ca. 100.000 kr.

...

2.3.2.5. ...

Justitsministeriet er af den opfattelse, at niveauerne for tortgodtgørelse i sager om seksualforbrydelser bør udvikle sig i takt med den almindelige lønudvikling. Det er således uhensigtsmæssigt, hvis tilkendegivelser om tortgodtgørelsesniveauerne i forarbejderne til erstatningsansvarsloven indebærer, at godtgørelsesniveauerne stagnerer på det angivne niveau, og at der således ikke tages hensyn til den almindelige lønudvikling.

...

2.3.3. Lovforslagets udformning

...

2.3.3.2. Hensigten med at nyaffatte bestemmelsen er for det første, at tortgodtgørelsesniveauerne i sager om seksuelle krænkelser som udgangspunkt skal forhøjes med ca. 1/3 i forhold til niveauerne efter 2001-ændringen af erstatningsansvarslovens § 26, stk. 2. Forhøjelsen har bl.a. til formål at tage hensyn til den lønudvikling, der har fundet sted siden 2002.

For det andet er det hensigten, at godtgørelsesniveauerne i sager om fuldbyrdet voldtægt skal forhøjes med yderligere ca. 1/3 for at afspejle disse overtrædelsers særligt alvorlige karakter. Tortgodtgørelsen i en sag om fuldbyrdet voldtægt bør således som udgangspunkt være ca. 100.000 kr.

For det tredje ønsker Justitsministeriet at gøre det klart, at domstolene ved udmålingen af tortgodtgørelse i sager om seksualforbrydelser fremover bør tage hensyn til lønudviklingen. Dette har til formål at sikre, at tortgodtgørelsesniveauerne ikke stagnerer på 2017-niveau.

Det følger af erstatningsansvarslovens § 15, at de beløb, som er nævnt i eksempelvis erstatningsansvarslovens § 3 om svie og smerte, reguleres årligt med en tilpasningsprocent for det pågældende finansår. Således sikres det, at de beløb, som er nævnt i erstatningsansvarsloven, følger lønudviklingen. Tort- og krænkelsegodtgørelse efter erstatningsansvarslovens § 26 er ikke nævnt i erstatningsansvarslovens § 15, da der ikke er noget beløb i erstatningsansvarslovens § 26, som kan reguleres.

Det forudsættes imidlertid, at de niveauer, som er tilkendegivet i dette lovforslag, er udtryk for 2017-niveauer. Domstolene bør således, når de udmåler tortgodtgørelse i sager om seksuelle overgreb, fremover tage hensyn til den almindelige lønudvikling i overensstemmelse med principperne i erstatningsansvarslovens § 15. Herved sikres det, at godtgørelsesniveauerne ikke stagnerer på 2017-niveau."

Af de specielle bemærkninger til bestemmelsen fremgår det bl.a. (Folketingstidende 2017-18, tillæg A, lovforslag nr. L 31, s. 21):

"Til § 3

Til nr. 1

...

Af bemærkninger til 2001-ændringen af erstatningsansvarsloven, jf. lovforslag L 143 af 10. januar 2001 om ændring af lov om erstatningsansvar mv., Folketingstidende 2000-01 (2. samling), tillæg A, side 3521, kan det udledes, at 2002-niveauet for tilkendelse af tortgodtgørelse for fuldbyrdet voldtægt er ca. 60.000 kr., mens det for fuldbyrdet voldtægt i meget grove tilfælde er ca. 70.000 kr., og for fuldbyrdet voldtægt i ganske særlige tilfælde er 80.000-90.000 kr. eller højere. Ved forsøg på voldtægt tilkendes ca. 30.000-40.000 kr. i tortgodtgørelse, mens der for incest mod mindreårige som udgangspunkt tilkendes mindst ca. 20.000 kr.

Henset til at beløbene ikke har været reguleret siden 2001, foreslås det, at disse beløb som udgangspunkt forhøjes med ca. 1/3. Herved sikres det bl.a., at der tages hensyn til den lønudvikling, der har fundet sted siden 2002. Samtidig foreslås det, at tortgodtgørelsen i sager om fuldbyrdet voldtægt forhøjes med yderligere ca. 1/3. Disse forhøjelser indebærer, at det forudsættes, at niveauet for tortgodtgørelse ved fuldbyrdet voldtægt er ca. 100.000 kr., som kan stige til omkring 116.000 kr. i meget grove tilfælde, og ca. 133.000-150.000 kr. eller højere i ganske særlige tilfælde. Ved forsøg på voldtægt vil niveauet for tortgodtgørelsen skulle være ca. 40.000-53.000 kr., mens det for incest mod mindreårige vil skulle være mindst ca. 26.000 kr.”

Anbringender

A har anført navnlig, at byretten og landsretten ved fastsættelsen af godtgørelsen for tort har lagt vægt på en uhjemlet praksis, hvor tortgodtgørelsen for forhold henført under den dagældende straffelovs § 216, stk. 1, nr. 2, blev fastsat lavere end en tortgodtgørelse for forhold henført under § 216, stk. 1, nr. 1. Dette er ikke alene i strid med ændringen af straffeloven i 2013, hvorefter begge seksualforbrydelser anses for voldtægt, men også i strid med lovgivers hensigt som udtrykt i forarbejderne til lov nr. 140 af 28. februar 2018 om ændring af bl.a. erstatningsansvarsloven.

I forarbejderne til lovændringen i 2018 er det anført, at godtgørelse for tort i sager om ”fuldbyrdet voldtægt” som udgangspunkt skal fastsættes til 100.000 kr. Forarbejderne omtaler voldtægt under ét og skelner ikke mellem voldtægt efter § 216, stk. 1, nr. 1 eller nr. 2, hvilket havde været nærliggende, hvis det havde været lovgivers hensigt at have differentierede godtgørelsesniveauer.

Det afgørende for, om en voldtægt betegnes som ”fuldbyrdet voldtægt”, må være, at der er tale om uønsket samleje, der påbegyndes ved penetration. Begrebet ”fuldbyrdet voldtægt” må derfor forstås på samme måde i straffeloven som

i erstatningsansvarsloven, og en snæver forståelse af begrebet i relation til udmåling af tortgodtgørelse, således at det kun omfatter voldtægt efter den dagældende straffelovs § 216, stk. 1, nr. 1, savner støtte i forarbejderne.

I norsk ret har man ensrettet voldtægtsbestemmelserne både i relation til strafudmåling og udmåling af godtgørelse for tort. Dette bør man også gøre i dansk ret.

T har anført navnlig, at begrebet "fuldbyrdet voldtægt" som anført i forarbejderne til erstatningsansvarslovens § 26 må forstås som voldtægt efter den dagældende straffelovs § 216, stk. 1, nr. 1, i lyset af den omskrivning af bestemmelsen, der skete ved lov nr. 633 af 12. juni 2013, hvorved bestemmelsen kom til at omfatte den tidligere § 218, stk. 2.

Det er i forarbejderne til lov nr. 635 af 6. august 2016 anført, at straffen for en voldtægt efter § 216, stk. 1, nr. 1, forudsattes fastsat til fængsel mellem 2 år og 6 måneder og 3 år, mens straffen for en voldtægt efter § 216, stk. 1, nr. 2 (tidligere § 218, stk. 2), forudsattes fastsat til fængsel i 1 år og 2 måneder. Både ved omskrivningen af § 216 i 2013 og strafskærpelsen i 2016 skelnede lovgiver mellem de to voldtægtsformer. Lovgiver havde senest ved ændringen af straffeloven i 2020 (lov nr. 2208 af 29. december 2020) mulighed for at ensrette straffeniveauet mellem de to voldtægtsformer, men valgte at fastholde de hidtidige sanktionsniveauer.

Det fremgår af forarbejderne til lov nr. 140 af 28. februar 2018 om ændring af bl.a. erstatningsansvarslovens § 26, at lovgiver ønskede en procentvis forhøjelse af de eksisterende takster, men lovgiver ønskede ikke, at godtgørelsestyperne skulle omklassificeres.

Der er en tæt sammenhæng mellem den grovhedsvurdering, der skal anlægges ved sanktionsfastsættelse og ved fastsættelse af godtgørelse for tort. Straffen for fuldbyrdet voldtægt skal som nævnt som udgangspunkt fastsættes til fængsel mellem 2 år og 6 måneder og 3 år. Tortgodtgørelsen udmåles som udgangspunkt til 100.000 kr. Forsøg på voldtægt straffes som udgangspunkt med fængsel i 1 år og 9 måneder, og tortgodtgørelsen fastsættes som udgangspunkt mellem 40.000 kr. og 55.000 kr.

Når der henses til straffen på fængsel i 1 år og 2 måneder, er tortgodtgørelsen i denne sag fastsat proportionalt og i overensstemmelse med lovgivers intentioner og fast praksis.

Højesterets begrundelse og resultat

T blev ved byrettens dom af 25. juni 2020 straffet med fængsel i 1 år og 2 måneder for voldtægt efter straffelovens § 216, stk. 1, nr. 2, 2. led, og blufærdighedskrænkelser efter straffelovens § 232. Han blev fundet skyldig i ved natten mellem den 5. og 6. juli 2019 i en hytte, hvor de var indlogeret sammen, at have befølt og skaffet sig samleje med A, der – som følge af træthed og beruselse – sov og befandt sig i en tilstand, hvor hun var ude af stand til at modsætte sig handlingen. Byretten pålagde T til A at betale 35.000 kr. i tortgodtgørelse med procesrente fra den 12. juni 2020.

Landsretten stadfæstede ved dom af 9. september 2020 byrettens dom.

Sagen for Højesteret angår, om A har krav på yderligere godtgørelse for tort.

Efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, skal den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person, betale den forurettede godtgørelse for tort. Ved fastsættelsen af godtgørelsen kan det efter § 26, stk. 2, tillægges vægt, at krænkelsen er begået ved en forbrydelse, der har indebåret en overtrædelse af bl.a. straffelovens § 216 om voldtægt og § 232 om blufærdighedskrænkelser.

Erstatningsansvarslovens § 26, stk. 2, blev ændret ved lov nr. 140 af 28. februar 2018. Formålet med lovændringen var ifølge forarbejderne bl.a. at gennemføre en generel forhøjelse af godtgørelsesniveauerne for tort i sager om seksuelle krænkelser navnlig i lyset af den almindelige lønudvikling. Godtgørelsesniveauerne for tort i sager om seksuelle krænkelser skulle herefter forhøjes med ca. 1/3. Godtgørelsesniveauet i sager om "fuldbyrdet voldtægt" skulle endvidere forhøjes med yderligere ca. 1/3 for at afspejle disse overtrædelsers særligt alvorlige karakter. Tortgodtgørelsen i en sag om "fuldbyrdet voldtægt" burde således som udgangspunkt være ca. 100.000 kr. Ved udmåling af godtgørelser burde domstolene endvidere fremover tage hensyn til lønudviklingen, så godtgørelserne ikke stagnerer på 2017-niveau.

Fire dommere – Jens Peter Christensen, Henrik Waaben, Michael Reklings og Oliver Talevski – udtaler herefter:

Det er ikke anført i forarbejderne, at udtrykket "fuldbyrdet voldtægt" sigter til alle de former for seksualforbrydelser, der ved lov nr. 633 af 12. juni 2013 blev samlet i straffelovens § 216 om voldtægt, herunder den form, som tidligere var omfattet af den dagældende § 218, stk. 2 (den, der skaffer sig samleje med en person, der befinder sig i en tilstand, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen).

Det godtgørelsesbeløb på 100.000 kr. for fuldbyrdet voldtægt, som er anført i forarbejderne til 2018-lovændringen, svarer til en forhøjelse med 2/3 af det godtgørelsesbeløb, der var nævnt i forarbejderne til lov nr. 463 af 7. juni 2001 om ændring af erstatningsansvarsloven, herunder indsættelsen af § 26, stk. 2.

Det var i forarbejderne til 2001-ændringen anført, at der med lovændringen blev tilsigtet en fordobling af godtgørelsesbeløbene for seksualforbrydelser, og at tortgodtgørelsen før lovændringen i "normale" tilfælde af "fuldbyrdet voldtægt" blev udmålt til 30.000 kr. Med udtrykket "fuldbyrdet voldtægt" blev der i forarbejderne sigtet til den seksualforbrydelse, der dengang var omfattet af voldtægtsbestemmelsen i straffelovens § 216, stk. 1. Efter denne bestemmelse straffedes for voldtægt den, der tiltvang sig samleje ved vold eller trussel om vold (eller som havde hensat forurettede i en tilstand, i hvilken den pågældende var ude af stand til at modsætte sig handlingen). Denne bestemmelse blev ved lovændringen i 2013 navnlig videreført som straffelovens § 216, stk. 1, nr. 1.

Vi finder herefter, at udtrykket "fuldbyrdet voldtægt" i forarbejderne til ændringen i 2018 af erstatningsansvarslovens § 26, stk. 2, sigtede til den oprindelige form for voldtægt, der også før lovændringen i 2013 var omfattet af straffelovens § 216 (navnlig voldtægt ved vold eller trussel om vold). Formålet med lovændringen og det anførte i forarbejderne var således ikke, at forhøjelsen til 100.000 kr. for "fuldbyrdet voldtægt" skulle omfatte alle de former for voldtægt, der efter lovændringen blev omfattet af straffelovens § 216, herunder den seksualforbrydelse, der tidligere var reguleret i straffelovens § 218, stk. 2. Det bemærkes herved, at niveauet for tortgodtgørelse for denne form for seksualforbrydelse forud for ændringen i 2018 af erstatningsansvarslovens § 26 efter praksis typisk lå på mellem 20.000 kr. og 25.000 kr., og at en forhøjelse til 100.000 kr. således ville svare til en forhøjelse i forhold til dagældende niveau på betydeligt mere end 2/3. At en sådan forhøjelse skulle være tilsigtet, er ikke omtalt i forarbejderne.

Voldtægt i form af udnyttelse af den situation, at forurettede befinder sig i en tilstand, hvor den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen, er en alvorlig forbrydelse, der er krænkende for offeret. Vi finder imidlertid, at der ikke – med hensyn til udmåling af tortgodtgørelse – er lovgivningsmæssigt grundlag for at sidestille denne form for voldtægt med voldtægt ved vold eller trussel om vold. Selv om begge seksualforbrydelser er omfattet af straffelovens § 216, er der markant forskel i den straf, der efter forarbejderne normalt forudsættes udmålt i de to situationer. Voldtægt ved vold eller trussel om vold forudsættes som udgangspunkt straffet med fængsel mellem 2 år og 6 måneder og 3 år. Straffen for at skaffe sig samleje med en person, der befinder sig i en tilstand, hvor den pågældende ikke kan modsætte sig handlingen, forudsættes som udgangspunkt udmålt til fængsel i 1 år og 2 måneder. I begge situationer skal der

ved straffastsættelsen lægges vægt på den særlige krænkelse, der er forbundet med lovovertrædelsen, jf. straffelovens § 216, stk. 4.

På den anførte baggrund er der efter vores opfattelse ikke grundlag for at forhøje godtgørelsen for tort til A, så godtgørelsen svarer til den godtgørelse, der ville have været udmålt, hvis krænkelsen havde bestået i, at hun havde været udsat for voldtægt ved vold eller trussel om vold.

A har derimod krav på en tortgodtgørelse, der i forhold til godtgørelsesniveauet forud for ændringen i 2018 af erstatningsansvarslovens § 26, stk. 2, skal forhøjes med ca. 1/3, ligesom der skal tages hensyn til lønudviklingen fra 2017 til 2020.

Herefter og efter en samlet vurdering af sagens omstændigheder finder vi, at den godtgørelse på 35.000 kr., som landsretten har udmålt, er passende. Vi stemmer derfor for at stadfæste landsrettens dom.

Dommer Hanne Schmidt udtaler:

Ved lovændringen i 2018 af erstatningsansvarslovens § 26, stk. 2, havde begrebet "voldtægt" i straffelovens § 216 siden en lovændring i 2013 omfattet både voldtægt ved tiltvingelse af samleje ved vold eller trussel om vold (dagældende § 216, stk. 1, nr. 1) og ved at skaffe sig samleje ved anden ulovlig tvang, jf. § 260, eller med en person, der befinder sig i en tilstand eller situation, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen (dagældende § 216, stk. 1, nr. 2).

I forarbejderne til ændringen i 2018 af erstatningsansvarslovens § 26, stk. 2, der havde til formål at øge tortgodtgørelsen til forurettede i sager om voldtægt og andre seksuelle overgreb, er det ikke anført, at der ved fastsættelse af tortgodtgørelse til ofre for voldtægt skal sondres mellem de tre forskellige former for voldtægt, der da var omfattet af straffelovens § 216, stk. 1, når der er tale om fuldbyrdet voldtægt.

Efter min opfattelse må tilkendegivelsen i forarbejderne til ændringen i 2018 af erstatningsansvarslovens § 26, stk. 2, om, at "tortgodtgørelsen [bør] i en sag om fuldbyrdet voldtægt [...] således som udgangspunkt være ca. 100.000 kr.", derfor forstås sådan, at dette udgangspunkt omfatter de forbrydelser, der på dette tidspunkt var omfattet af begrebet voldtægt i straffelovens § 216, stk. 1, og herunder også voldtægt i den form, at en person skaffer sig samleje med en person, der befinder sig i en tilstand eller situation, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen.

At en tortgodtgørelse på 100.000 kr. i forarbejderne er angivet som et udgangspunkt ved fuldbyrdet voldtægt, indebærer imidlertid ikke, at der ikke fortsat er grundlag for at fastsætte godtgørelsen i de konkrete sager i lyset af den pågældende voldtægts karakter. Det fremgår også af forarbejderne, at der skal tages hensyn til forholdets grovhed, ligesom det fremgår af forarbejderne, at niveauet for tortgodtgørelsen skulle være 40.000-53.000 kr. ved forsøg på voldtægt.

Dette stemmer også overens med, at der som følge af de mange forskelligartede forhold omfattet af straffelovens § 216, stk. 1, er en stor variation i straffene for voldtægt. F.eks. straffes voldtægt begået ved vold eller trussel om vold som udgangspunkt med fængsel mellem 2 år og 6 måneder og 3 år. Straffen for voldtægt ved at skaffe sig samleje med en person, der er ude af stand til at modsætte sig handlingen, fastsættes som udgangspunkt til fængsel i 1 år og 2 måneder, hvis gerningsmanden ikke selv har hensat forurettede i den hjælpeløse tilstand. Straffen i de sidstnævnte situationer følger af, at straffen blev skærpet til et udgangspunkt på 8 måneders fængsel ved ændringen i 2013 af straffelovens § 216, og at straffen blev yderligere skærpet ved ændring af straffelovens § 216 ved lov nr. 635 af 8. juni 2016 til et udgangspunkt på 1 år og 2 måneders fængsel for et enkeltstående fuldbyrdet samleje med en person, der befinder sig i en tilstand, hvor den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen. Der er således både i 2013 og i 2016 sket en skærpelse af straffen for voldtægter af denne art, og dette ændrede syn på grovheden af sådanne voldtægter taler også for, at der udmåles en betydeligt højere tortgodtgørelse til de forurettede i sådanne sager end efter tidligere praksis.

I den foreliggende sag er T straffet med fængsel i 1 år og 2 måneder for fuldbyrdet voldtægt af A, idet han skaffede sig samleje med hende, der som følge af træthed og beruselse sov og befandt sig i en tilstand, hvor hun var ude af stand til at modsætte sig handlingen.

Efter det anførte om ændringen af erstatningsansvarsloven i 2018 og det forhøjede strafniveau for voldtægt ved at skaffe sig samleje med en person, der er ude af stand til at modsætte sig handlingen, samt efter omstændighederne i den konkrete sag finder jeg, at godtgørelsen for tort til A passende kan fastsættes til 60.000 kr.

Der afsiges dom efter stemmeflertallet.

Konklusion og sagsomkostninger

Højesteret stadfæster landsrettens dom.

Under hensyn til sagens principielle karakter og vidererækkende betydning skal ingen af parterne betale sagsomkostninger for Højesteret til den anden part eller til statskassen.

Thi kendes for ret:

Landsrettens dom stadfæstes.

Ingen af parterne skal betale sagsomkostninger for Højesteret til den anden part eller til statskassen.